
GLOBALIZATION AND THE PERSPECTIVES OF POST-COMMUNIST COUNTRIES

Gorancho Jakimov

International Slavic University “G. R. Derzhavin”, Republic of N. Macedonia,
jakimov.goranco@yahoo.com

Abstract: The process of globalization will begin in the late 19th and early 20th centuries, but will be temporarily interrupted by World War I and then by World War II. It will experience its renaissance in the 50s, already in the 80s it will fall into crisis again. With the unification of Europe, the European Union together with the United States and Japan will unite around the idea of creating and dictating the process of globalization. Russia will remain a respectable political and economic power after the collapse of the Soviet Union, which will have an important place in the process of globalization, China will be wide open to the world, which will try to use the globalization process to achieve its economic interests. India, using its megapotentials, will become an important player in the world political and economic scene. Asia will focus on IT and the service sector, and the Middle East will seek to build closer ties with customers around the world through its oil facilities.

Keywords: globalization, World War II, European Union, Soviet Union, economic interest.

ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА И ПЕРСПЕКТИВИТЕ НА ПОСТКОМУНИСТИЧКИТЕ ЗЕМЈИ

Горанчо Јакимов

Меѓународен Славјански Универзитет „Г. Р. Державин”- Свети Николе, Република С. Македонија,
jakimov.goranco@yahoo.com

Резиме: Процесот на глобализација ќе започне кон крајот на 19 век и почетокот на 20 век, но ќе биде привремено прекинат со Првата, а потоа и со Втората светска војна. Својата ренесанса ќе ја доживее во 50-тите години, веќе во 80-тите повторно ќе западне во криза. Со обединувањето на Европа, Европската Унија заедно со САД и Јапонија ќе се обединат околу идејата да го креираат и диктираат процесот на глобализација. Русија по распаѓањето на Советскиот Сојуз ќе остане респектибилна политичка и економска сила со што ќе има важно место во процесот на глобализација, Кина широко ќе се отвори кон светот со што ќе се обиде процесот на глобализација да го искористи за остварување на својот економски интерес. Индија користејќи ги своите мегапотенцијали ќе стане важен играч во светската политичка и економска сцена. Азија ќе биде ориентирана кон ИТ-технолојата и услужниот сектор, а Блискиот Исток ќе се обиде преку своите капацитети од нафта да воспостави поблиски врски со купувачите од целиот свет.

Клучни зборови: глобализација, Втората светска војна, Европска Унија, Советски Сојуз, економски интерес.

1. ВОВЕД

Глобализацијата претставува процес на општествено, социјално, културно и политичко делување кое ги надминува границите на националните држави.¹¹⁶ Според Улрих Бек глобализацијата не претставува светска држава, туку светско друштво без светска држава и светска влада.¹¹⁷ Денес глобализацијата се доживува како свет без граници. Таа претставува еволутивен процес кој што е неповратен. Се што се создава почнува да се одразува како глобално, па така денес имаме глобални производи, мода, потрошувачи, па дури и граѓани. Глобализацијата значи може да се сфати како една етапа во развојот на цивилизацијата во која се случува обединување на светот во една целина благодарение на севкупниот постојан информациски и комуникациско-технолошки развој. Светот станува интегриран и се што се случува локално може да се одрази и глобално.¹¹⁸

---

¹¹⁶ Milardović, A.; Globalizacija, PanLiber, Osijek-Zagreb-split, 2001, str. 10.

¹¹⁷ Beck, Ulrich. Što je globalizacija?, Vizura, Zagreb, 2001, str. 24.

¹¹⁸ Pavic, R. (1999.): *Uvod u Huntingtona: opće ozračje globalnih i ekonomskih prilika*, Geografskihorizont 1-2, str. 21-30.

2. ГЛАВЕН ДЕЛ

Глобализацијата се базира на идејата за интеграција на светскиот Пазар, односно интегрирање на пазарите, производството, финансиите што значи глобализација на секоја пора во општеството. Кога зборуваме за глобализацијата, најчесто прво помислуваме на економската глобализација затоа што во процесот на глобализацијата таа е најизразена. Оттаму и многу често на процесот на глобализација гледаме како на процес на создавање либерализиран и интегриран светски пазар на стоки и капитал, како и на обликување нов меѓународен институционален поредок што му служи на развојот на производството, трговијата и финансиските трансакции во светски размери.¹¹⁹ Главните економски карактеристики на глобализацијата се зголемување на меѓународната трговија, зголемување на меѓународниот проток на капитал, зголемување на странските директни инвестиции, ерозија на националните суверенитети и националните граници како резултат на бројните меѓународни договори, зголемување на учеството на мултинационалните корпорации во светската економија и зголемување на улогата на светски организации како што се Светската трговска организација, ММФ и др. И одбивноста кон глобализацијата се повеќе исчезнува, исчезнуваат јазичните бариери поради зголеменото образование на луѓето и користење на англискиот јазик како универзален светски јазик. Технолошкиот напредок, особено во информациската, комуникациската и транспортната индустрија ќе создаде состојба во која светот може да се набљудува како една стопанска целина.¹²⁰ Постојат голем број на противници на процесот на глобализација во развиените и понеразвиените земји.¹²¹ Во развиените земји најголеми противници се вработените кои поради селењето на производствените капацитети остануваат без своите работни места. Со тоа во развиените земји расте бројот на невработени. Од овие причини во западните земји ќе дојде до појава на насилни демонстрации против процесот на глобализација.¹²² Точно е дека како држава во развиените земји дели најразлични социјални пакети на вакви категории, но самиот факт дека некој ќе остане без вработување создава големо незадоволство. Една од главните цели на антиглобалистите ќе биде укажување на нееднаквоста во светот и борбата против политиките на меѓународните институции како што се ММФ и Светска банка. Но за жал антиглобалистите ќе бидат недоволно обединети и ќе немаат јасна политика која би управувала со нивните дејствувања што ќе допринесе многу често да изгледаат конфузно и нејасно. Но и покрај тоа во одредени случаи дејствувањето на антиглобалистите ќе има одредено влијание врз носењето на светски одлуки од страна на економски најразвиените земји.

Во неразвиените земји ќе расте вработеноста, но приходите ќе останат мали. Противниците на глобализацијата во неразвиените земји ќе протестираат против зголеменото загадување, прекумерното исцрпување на природните богатства, како и против експлоатирање на ефтината работна сила.¹²³

Без разлика на големиот број на противници, процесот на глобализација незапирливо ќе оди напред. Глобализацијата носи со себе голем број на неправди, но сепак иднината и мирот на цивилизациите зависи од разбирањето и соработката помеѓу политичките, духовните и интелектуалните водачи на важните светски цивилизации и корпорации.

Со паѓањето на Берлинскиот ѕид, односно со почетокот на дезинтеграција на земјите од Источниот блок, ќе падне и силната идеолошка препрека за развој на глобализацијата која постоела во овие земји. Земјите од Источна Европа ќе станат свесни дека опстанок во новиот систем значи темелна промена на постоечкиот политички и економски систем. На политички план тоа ќе значи отфрлање на социјалистичкото општествено уредување и воведување на демократско уредување, односно повеќепартиски систем. На економски план тоа значело отфрлање на централното планирање на економијата и воведување на пазарна економија. Тоа ќе овозможи да порасне развојот на транснационалните компании и тие ќе ги заземат и овие нови пазари.¹²⁴

Речиси десет години истовремено ќе се одвиваат два преоцеси, едниот е глобализацијата, а другиот посткомунистичката транзиција. Двата процеси заемно ќе се преплетуваат и ќе влијаат еден на друг создавајќи низа заемни дејства. Па така глобализацијата ги изнудува и забрзува демократските процеси секаде, како во постсоцијалистичките земји во транзиција, така и во сосема поинакви услови, во различните цивилизации или воени диктатури на Азија, Африка и Јужна и Средна Америка. Глобализацијата во

¹¹⁹ Гжегож Колодко, *Op. cit.*, 23.

¹²⁰ Bogdan Ilic, *Perspektive razvoja zemlja u tranziciji*. Beograd, 2005, str. 10.

¹²¹ Французите се плашат од глобализација, - Дневник (Скопје) 07.09.2007 година стр. 3

¹²² Поинаков свет е можен, - Капитал (Скопје) 28 март 2002 година.

¹²³ Голем број на угледни меѓународни компании во неразвиените земји исплатуваат многу ниски дневници, вработуваат малолетни лица и имаат лоши услови за работа.

¹²⁴ Илија Чубриќ: Глобализација или нов светски поредок, www.pretpriemac.com

источноевропските земји своето влијание ќе го оствари преку директни странски инвестиции. Најважната цел на мултинационалните корпорации при нивното инвестирање во Источна Европа ќе биде освојувањето на овие нови пазари, а за компаниите од Источна Европа најважна цел ќе биде привлекувањето на странски капитал кој што им бил повеќе од потребен. Компаниите од Источна Европа за да станат дел од овој процес на глобализација ќе мора да се прилагодуваат на тој начин што ќе мора да направат промена во маркетингот, истражувањето и развојот, човечките ресурси, а веројатно промена и во сите функции и нивно прилагодување со глобалниот Пазар.¹²⁵

Од една страна интензивната глобализација ќе биде важен катализатор на постсоцијалистичката транзиција, а од друга страна пак не би постоела таа глобализација, не во таков размер и со таква динамика, да не учествувал во тој процес до неодамна посебниот затворен социјалистички свет со население од околу 1,6 милијарди луѓе, со гигантски ресурси и голема потенцијална потрошувачка на добра и услуги кои ги доставува светското стопанство.¹²⁶

Системските пазарни преобразби што се случуваат во постсоцијалистичките држави во транзиција сами по себе имаат суштинско значење за глобализацијата. Либерализацијата поврзана со стабилизацијата има врска со процесот на отворање на стопанствата кои што дотогаш имале релативно затворен карактер. Овој процес, либерализација и учество на глобализацијата, за овие држави ќе значи побрз раст или во услови на рецесија побавен пад.¹²⁷

Сите овие реформи ќе доведат до директни странски инвестиции во постсоцијалистичките стопанства, што ќе доведе до забележителен раст во овие стопанства.¹²⁸ Особено раните години, државите на релативно пониско ниво на развој (како на пример Бугарија и Романија) се развиваа побрзо отколку државите кои имаа релативно повисоко ниво на производство, а и повисока животна стапка (како на пример Унгарија и поранешна Чехословачка).¹²⁹

Транзицијата рецесија траеше до три години во најдобар случај т.е. во Полска од половината на 1989 година до половината на 1992 година. Само четири земји (Полска во 1996, Словенија во 1998, Словачка во 1999 и Унгарија во 2000 година) ќе успеат во текот на десет години да го обноват нивото на производство од пред транзицијата. Времетраењето на рецесијата во овие земји ќе биде пократко од другите затоа што тие ќе се обидат да ги реформираат своите стопанства уште во рамките на претходниот систем, односно уште во 80-тите години.

Во еден подолг временски период демократијата го помага и олеснува процесот на растот, бидејќи е во сосотојба да ги корегира грешките на стопанската политика. Во постсоцијалистичките земји, демократизацијата ќе биде една од главните сили што ќе овозможат одржување на темпото на раст на долг временски период. Од економска гледна точка, моделот на централно планирано стопанство, соочен со изменетата глобална економска средина, мораше да падне поради недостаток на способност на приспособување. Глобализацијата од една страна донесе опасности за земјите неспособни да се приспособат, а од друга страна пак создаде можност за поправање на неефективниот систем. Институциите наследени од минатото мораат да се трансформираат поради нивната слабост односно за да може да ја зголемат својата способност да го потпомагаат развојот. Спојот од соодветна политика и добри институции за постсоцијалистичките земји значеше успешна интеграција во процесот на глобализација. Но во раната фаза на транзицијата, поради слабоста на структурните реформи, овој процес тешко ќе се одвива и се случување транзициската рецесија да се преобрази во транзициска депресија.¹³⁰ Квалитетот на институциите поврзан со квалитетот на политиката зависи од способноста на елитата да формулира долготрајни визии за развојот. Во голема мера тоа зависи и од влијанието на истовремениот тековен процес

¹²⁵ Blas Valter: Uticaj globalizacije na Istočnu Evropu. Megatrend revija br. 1, 2005, str. 109-129.

¹²⁶ Milardović, A.; Globalizacija, PanLiber, Osijek-Zagreb-Split, 2001, str.9.

¹²⁷ Гжегож Колодко, *Op. cit.*, 27.

¹²⁸ Меѓународните инвеститори особено интензивно ќе го пробиваат телекомуникацискиот и енергетскиот сектор бидејќи таму се очекувале најголеми добивки а од другата страна пак со инвестирање во ивие сектори ќе дојде до подобрување на квалитетот на услугите кои ги нудат истите.

¹²⁹ Истата оваа појава ќе се случува и во поранешниот СССР кад што кавкаските и средноазиските републики се развиваа побрзо отколку источноевропските.

¹³⁰ Vladislav Panov: Dzožef Stiglic Nobelovac među antiglobalistima.-Печат (интернет портал србије), септембар 5, 2011 година.

на политичката либерализација, односно демократизација. Искуството на земјите во транзиција потврдува дека создавањето на институциите зема замав дури тогаш кога ќе се наталожат проблемите.¹³¹

Меѓународните организации кои укажуваат техничка и финансиска помош, условена со водење на адекватна политика и реализација на соодветени реформи, исто така придонесуваат за напредок на постсоцијалистичките земји во процесот на глобализација. Благодарение на глобализацијата, трансферот на нови технологии од понапредните региони значително придонесува за порастот на сите нови пазари, меѓу кои и на постсоцијалистичките. Големата вредност на директните странски инвестиции, заедно со другите технологии и умешности на управување, значително ќе влијае на спречување на бегство на човечкиот капитал. Постсоцијалистичките земји кои што најбрзо ќе го завршат процесот на транзиција (како на пример Полска и Унгарија) ќе апсорбираат поголем дел од странските инвестиции и први ќе забележат наплив на квалификувана работна сила. Тоа значи дека повеќе квалификувани работници ќе доаѓаат во тие држави отколку што ќе ги напуштаат. Тоа се однесува и на населението, кое што ја напушта својата земја во потрага по подобро платена работа, а сега се почесто работата ќе може да ја најде и во сопствената земја, во домашниот дел од светското стопанство.¹³²

Постсоцијалистичките стопанства ќе бидат еден од главните корисници на привелегиите на процесот на глобализација. Но сликата нема да биде еднообразна, бидејќи значителна улога ќе играат геополитичките фактори. Во најдобра ситуација ќе бидат земјите од Централноисточна Европа кои што најбрзо ќе завршат со процесот на транзиција, со преговорите и влегувањето во Европската Унија.¹³³ Интеграцијата во Европската Унија може да ја зголеми долгорочната стапка на растот и трансферот на стоки од Западна Европа во Централноисточна Европа.

Теоретски, за развојот на постсоцијалистичкото стопанство, глобализацијата всушност создава повеќе можности отколку опасности. Истовременото одвивање на процесите на глобализација и транзиција значи дека капиталистичките односи успешно го опфаќаат целиот свет, вклучувајќи го и постсоцијалистичкиот дел. За жал, во повеќето постсоцијалистички земји ќе бидат создадени зависни пазарни капиталистички стопанства, со странски капитал што ќе доминира во клучните сектори, а ќе биде тесно поврзан со локалните групи на интереси и локалната олигархија. Глобализацијата ќе влијае и на ограничување на слободата на транзициските земји што се однесува до изборите што се вршат во областа на економската политика, како и што се однесува до начините на конструирање на институциите на пазарна економија. Финансиската политика ќе мора да ја пресметуваат со глобалните барања сугерирани со посредство на ММФ. Пристапот до странско финансирање ќе биде зависен и условен од прифаќањето на условите поставени во рамките на стабилизационските пакети на ММФ. Во спротивно земјите кои што нема да се отворат за глобална, односно за слободна меѓународна трговија и прилив на странски инвестиции ќе бидат осудени на неуспех. Но и покрај ваквата зависност, владите на постсоцијалистичките земји реално ќе имаат огромно поле за докажување и слобода во донесувањето на сосема суверени одлуки за многу животни прашања во своите земји.¹³⁴ Неспорно е дека голем број од трансформираниите постсоцијалистички стопанства поади својата отвореност нанадвор, веднаш ќе се заплеткаат во надворешни финансиски врски, односно поради потребата од капитал и големата транзициска рецесија брзо ќе се задолжуваат, некои дури и надвор од своите можности. Тоа значи дека ќе се задолжат кај развиените земји и Светска банка, а со самото задолжување ќе мора да прифатат одредени обврски со кои се ограничувале нивните демократски слободи. Така тие брзо ќе се фатат во стапицата на задолжувањето.¹³⁵

Транзицијата заедно со глобализацијата, како што поминува времето, се повеќе ќе придонесува за елиминирање на структурните неправилности наследени од минатото, како и оние направени во почетните фази од транзицијата.

¹³¹ Дейвид Калео, Да преосмислим бџдецето на Европа. Њу Џерси: „Воено издателство“, 2003, стр. 212.

¹³² Европа може да го спречи одлевањето на мозоци од новите членки, - Капитал (Скопје), 08 јуни 2004 година.

¹³³ Од големата квота од околу 104 милијарди долари, кои што ќе бидат директни странски инвестиции во годините од 1989 до 1999 година кои сите држави во постсоцијалистичката транзиција, околу 55% ќе бидат лоцирани во пет држави од Централноисточна Европа, најнапредните како во стопанската преобразбата и во преговорите во врска со членството во ЕУ. Тоа се: Чешка, Полска, Унгарија, Естонија и Словенија. Најголемата од нив Полска ќе приграби околу 20% од вкупната квота на овие инвестиции.

¹³⁴ Гжегож Колодко, Op. cit., 90.

¹³⁵ Vladislav Panov: Dzozef Štiglic Nobelovac među antiglobalistima.-Печат (интернет портал Србије), 5 септември 2011 година.

3. ЗАКЛУЧОК

Демократијата е една од темелните вредности на процесот на глобализација, а процесот на транзиција ќе допринесе за создавање на светско демократско уредување. Со распаѓањето на социјализмот, поделбата на земјите на социјалистички и капиталистички ќе отстапи место на поделбата на развиени земји, наземји во транзиција и на неразвиени земји. Оттаму можеме да констатираме дека транзицијата, заедно со глобализацијата ќе влијае на подобрувањето на работниот капацитет и на општата ефективност на стопанисувањето. Тоа значи дека има основа да се претпостави дека постсоцијалистичките ќе се карактеризираат со побрзо темпо на раст отколку просечното, во споредба со светското стопанство, а особено споредба со развиените индустриски земји. По извесно време може да се онекува овие трансформирани стопанства да се доближат или да го достигнат нивото на развиените земји.¹³⁶

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Asemoglu, D., & Robinson, A. J. (2015). *Zašto narodi propadaju*, Beograd, Klio.
- Beck, U. (2001). *Što je globalizacija?*, Vizura, Zagreb.
- Foroohar, R. (2016). *Globalization True Believers Are Having Second Thoughts*
- Ilic, B. (2005). *Perspektive razvoja zemlja u tranziciji*. Beograd.
- Krešić Babić, I. (2015). *Globalizacija, europeizacija I tranzicija – fenomeni današnjice I smjernice budućeg razvoja*, Nova prisutnost 13 3, Kršćanski akademski krug, Zagreb.
- Lourdes, B. (2015). *Gender, development and globalization: economics as if all people mattered*. Berik, Gunseli, Floro, Maria. New York.
- Milardović, A. (2006). *Političke stranke – u doba tranzicije i globalizacije*, CPI, Zagreb-Dubrovnik.
- Milardović, A. (2001). *Globalizacija*, PanLiber, Osijek-Zagreb-Split.
- Panov, V. (2011 година). *Dzozef Štiglic Nobelovac među antiglobalistma*.-Печат (интернет портал Србије)
- Pavic, R. (1999). *Uvod u Huntingtona: opće ozračje globalnih i ekonomskih prilika*, Geografskihorizont 1-2.
- Peet, R., & Hartwick, E. (2015). *Theories of Development: Contentions, Argumnets, Alternatives (3rd ed.)* New York: The Guilford Press.
- Valter, B. (2005). *Uticaј globalizacije na Istočnu Evropu*. Megatrend revija br. 1.

---

¹³⁶ A. Milardović; *Političke stranke – u doba tranzicije i globalizacije*, CPI, Zagreb-Dubrovnik, 2006. str.95